

OSMANLI DÖNEMİ MEHTER TEŞKİLATI

MEHTER ORGANIZATION IN THE OTTOMAN PERIOD

*Timur VURAL****Özet:**

Türklerde askerî müzik topluluklarının tarihi, Türklük tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Bu topluluklar, farklı kadrolar ve isimler ile günümüze kadar gelişimini sürdürmüştür. Osmanlı Dönemi'nde mehter ismini alan bu topluluk, dünya askerî müzik topluluklarına esin kaynağı olacak bir teşkilat yapısına kavuşmuştur. Mehterin teşkilat yapısının ve tarihsel serüveninin sergilendiği bu betimsel çalışmada, kaynak taraması sonucu elde edilen veriler ışığında bu topluluğun yapısı vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mehter, Yeniçeri Bando, Askerî Müzik, Mehter Teşkilatı, Müzikoloji.

Abstract:

The history of Turkish Military Band is as old as Turkish history. These bands have been developed with different cadres and names until today. This band was named after "Mehter" in Ottoman period and it has gained the organizational structure which a source of inspiration of world military bands. In this study, which has been exhibited that organization of Mehter and Mehter's historical adventure, it has been emphasized that this band's structure in the light of information obtained literature research.

Key words: Mehter, Janissary Band, Military Music, Mehter Organization, Musicology.

1. Giriş

Türklerde askerî müziğin ilk ortaya çıkışı, tarihî kaynaklara göre Hunlular dönemine rastlamaktadır. Bu dönemde tuğ takımı ismini alan bu topluluk, varlığını Kök Türk ve Uygurlarda da sürdürmüştür. Bu dönemlerdeki askerî müzik topluluğunun teşkilat yapısına dair çeşitli kaynaklar bulunmasına rağmen belirgin bir yapıdan bahsetmek mümkün değildir. Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra ise Büyük Selçuklularda,

* Dr., Askerî Bando Şefi, Müzik Eğitimsi ve Araştırmacı trvural@yahoo.com

Anadolu Selçuklularında, İlhanilerde, Karakoyunlu ve Akkoyunlularda, Memlukularda hükümet alameti olarak tabl (davul) nakkare, nefir(boru), zilden oluşan askerî müzik topluluğu kullanılmıştır. Bu askerî müzik topluluğuna *tablhane* veya *nevbethane*, verdikleri konserlere ise *nevbet* denilmiştir¹.

Osmanlı dönemine gelindiğinde ise bu gelenek gelişimini tamamlamıştır. Osmanlının hem göze hem de kulağa hitap eden yönünü oluşturan *mehter*, terim olarak, Farsça “*mihter*” kelimesinin türemiştir. *Mihter* kelimesinin “*mih*” hecesi büyük anlamında, “*ter*” hecesi ise “*taldil*” edatının birleştirilmesinden *ulu, en büyük* manasındadır². Mihterin Türkçeleşmiş şekli olan mehter (çoğulu mehterân), Osmanlı saray teşkilatında *mehterhane* (askerî müzik takımı) anlamının yanı sıra yüksek rütbeli hizmetkâr, kavas, Babîâli (yüce kapı, sadrazamlık makamı) çavuşu, rütbe-nişan müjdecisi (çaylak), at ve çadır uşağı gibi sınıflar için de kullanılmıştır³.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, Osmanlı Dönemi mehter teşkilatı ve ulaşılabilen kaynaklar ile sınırlandırılmıştır.

Amaçlar

Bu çalışmada, Osmanlı Dönemindeki mehter kadrolarının, yapılan kaynak taraması ile sergilenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmanın mehter teşkilatının kadrolarının sergilendiği ilk çalışma olması ayrı bir önem arz etmektedir.

Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesi “Osmanlı dönemi mehter teşkilatının ve mehter kadrolarının özellikleri nelerdir?” olarak tespit edilmiştir.

Alt Problemler

1. Mehter teşkilatının tanımı nedir ve bu teşkilat dahilindeki başlıca görevliler kimlerdir?
2. Mehter teşkilatında görevli diğer kişiler kimlerdir?
3. Tarihsel süreçte Tabl-u alem mehter topluluğunun kadroları nasıl şekillenmiştir?

¹ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal*, TTK Basımevi, Ankara 1988, s: 28,74, 206, 274, 289, 343. ; M. Çağatay Uluçay, *Mehterhane ve Sazendelere Dair Birkaç Vesika, Musiki Mecmuası*, No. 41, İstanbul 1951, s. 9.

² Haydar Sanal, *Mehter Musikisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1964, s. 3.

³ Nuri Özcan, “*Mehter*”, İA., C. 28, Ankara 2003, s. 545.

2. Yöntem

2.1. Bu araştırma literatür taramasına dayalı betimsel nitelikli bir çalışmadır.

2.2. **Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi:** Verilerin toplanmasında konu ile ilgili çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleler, resmi ve özel kütüphanelerden edinilen kitap ve arşiv kaynakları kullanılmıştır. Söz konusu kaynaklar incelenerek değerlendirmelere varılmış, Osmanlı mehter teşkilatında yer alan kişilere ilişkin bilgiler düzenlenerek, tablolar halinde sunulmuştur.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Mehter Teşkilatı

Türklerde askerî müziğin mehter olarak karşımıza çıkışı Reinhard'a göre XIV. yüzyıldan itibaren⁴. Osmanlı Devletinde mehter denilince aklımıza ilk olarak askerî müzik topluluğu gelmektedir. Oysa mehter adı ile başlayan ve mehterhane-i amireye bağlı iki ayrı teşkilat bulunmaktadır. Bunlar hayme mehteri (çadır mehteri) ve mehterhane-i tabl-u alem (bayrak ve davul mehteri, çalıcı mehter) teşkilatlarıdır.⁵ Mehterhane-i amireye bağlı olan en geniş kurum hayme mehteri teşkilatıdır. Hükümdara ait çadırları, otağları hazırlayan, diken, bakımını yapan, kuran, toplayan hayme mehterleri geniş bir yapılanmaya sahip idi.

Mehterhane-i tabl-u alem denilen teşkilat ise bayrak ve mehterhane birliklerinden oluşmuş olan iki müstakil sınıf idi. Bunlardan alem mehterleri yani sancaktarlar bir bölük halinde olup mevcutları 30 ile 40 arasında olmuştur. Çalıcı mehter ise yedi⁶ bölüğe ayrılmış olup mevcudu 62 veya 63 kişi olan bir sınıf idi⁷. Bu bölüklerin isimleri şunlardır: zurnazen bölüğü, tablzen bölüğü, zilzen bölüğü, boruzen bölüğü, nakkarezen bölüğü, çevgan bölüğü, şakirdan bölüğü⁸. Padişaha ait olan bu mehterlerin yanı sıra sadrazamın, kaptan-ı deryanın, vezirlerin, beylerbeylerinin, sancak beylerinin, yeniçeri ağasının ve kalelerin de mehter takımları bulunuyordu. Devletin resmi mehterlerinin ulaşamadığı yerlerde günde üç kez nevbet

⁴ Kurd Reinhard, "Turkey Jannissary Music", *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, England 1992, s. 271.

⁵ Fırat Boztaş, *Tabl ve Alem Mehterleri Teşkilatı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2009, s. 25.

⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı* isimli eserinde Şakirdan bölüklerinden (mehter talebeleri) bahsetmemiştir. Uluçay, agm., s. 20 ve Haydar Sanal, *Mehter Musikisi*, s. 11'de bu bölüğün varlığı görülmektedir. Bu makalede de şakirdan bölüğü olarak yer alacaktır.

⁷ İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, TTK Basımevi, Ankara 1988, s. 449.

⁸ II. Beyazid devrinde (1481-1512) nakkarezen, davulzen, zurnazen, boruzen, zilzen, ve şakirdan bölüklerine, kös bölüğü sonradan eklenmiştir. Haşmet Altınölçek, *"Askeri Musiki Geleneği ve Mehterhanenin Bir Kurum Olarak Yerleşme Süreci"*, OA. C. 10, Balkan Ciltevi, İstanbul 1999, s. 754.

vurması Fatih Sultan Mehmed yasaları ile belirlenmiş idi⁹. Bu görevi çarşı esnaflarından kurulmuş olan mehterler yapardı. Bunlarda saray mehterbaşına tabi idiler.

Birçok kaynakta mehter takımlarının yeniçeri kıtalarına has olduğu belirtilse de bu doğru değildir. Her sınıf ordu teşkilatında yaya ve bindirilmiş (atlı) mehter takımları mevcut olmuştur¹⁰. Bu çalışmada sırasıyla önce mehter teşkilatında görevli memurlara değinilip, sonrasında ise teşkilatın zaman içinde kadro olarak uğradığı değişim vurgulanacaktır.

3.1.1. Emir-i Alem

Mehteran-ı tabl-ı alem-i hassa'da denilen bu teşkilatın başında *emir-i alem* veya diğer adıyla *miralem* isimli zat bulunmaktadır. Emir-i alemin görevleri ise şöyledir: savaş ilan olduğu zaman tuğların ve sancakların çıkarılması merasiminde görev almak, padişah sefere gittiği zaman saltanat sancaklarının sorumluluğunu almak ve ak sancağı taşıyarak sancakların önünde gitmektir. Sancak ve tuğ yetkisi olan bir göreve tayin olan kişi, Emir-i alemden bu yetki sembollerini alırdı. Bu yetkili kişiler vefat ettiklerinde sembollerini yine emir-i alem tarafından geri alınarak hazineye koyulurdu¹¹.

Emir-i alemler terfi ettikleri zaman, yeniçeri ağası veya beylerbeyi olabilirlerdi. Beylerbeylik verilen emir-i alemler den bazıları vezir de olabilirlerdi¹². Mehteran-ı tabl-ı alem-i hassa'nın idari yönden sorumlusu ve her türlü tayin ve azil işlerini gerçekleştiren kişi emir-i alem idi¹³. Örnek olarak 28 Mayıs 1794'de Mehterbaşı Hasan Ağa'nın, zilciyan bölüğünden Ali vefat edince, yerine mülazımlardan Seyyid Hasan B. Mehmed'in tayin olmasına yönelik emir-i aleme arzının onaylanmasıdır¹⁴.

3.1.2. Mehterbaşı (Mehterbaşı Ağa)

Tabl-u alem mehterlerinin müzik şefine mehterbaşı denirdi. Mehter denilen müzisyenlerin yetiştirilmesinden ve mehter takımının müzik icrasından sorumluydu. Mehterbaşına aynı zamanda sazende başı da denildiğini Haydar Sanal nakletmektedir. Saraya ait mehter takımının mehterbaşını diğer kale, vezir ve paşa mehterbaşlarından ayırt edebilmek için bunlara "hünkar mehterbaşı, ser-mehteran, ser-mehteran-ı tabl-ü alem-i hassa" gibi isimler verilmiştir¹⁵.

⁹ Altınölçek, agm., s. 753.

¹⁰ Mahmut R. Gazimihal, *Yüzyıllar Boyunca Mehterhane ve Türk Müziği Kalkınışı*, Maarif Basımevi, İstanbul 1957, s. 6.

¹¹ Uzunçarşılı, age., s. 388-392.

¹² Boztaş, age., s. 32.

¹³ Mustafa Nuri Türkmen, *Osmanlı'da Askeri Müzik: Mehter*, Barış Matbaası, İstanbul 2009, s. 28.

¹⁴ BOA, Cevdet Saray Nu: 4231.

¹⁵ Sanal, age., s. 10.

Emir-i aleme karşı sorumlu olan mehterbaşı ağa, mehterin en yüksek rütbeli subayıdır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki resmi ve gayr-ı resmi bütün mehterlerin bağlı olduğu tek kişi mehterbaşı ağa idi¹⁶. Aynı zamanda zurnazen bölüğünün de başı olup müzik ve icra şefi olarak görev alırdı¹⁷. Nuri Özcan'da mehter isimli makalesinde mehterbaşı ağanın aynı zamanda zurnazenbaşı olduğunu şöyle betimler; *Mehterbaşı ağa elinde zurna olduğu halde hilal şeklinde yerleşen mehteranın ortasına gelir "merhaba ey mehteran" diye seslenirdi*¹⁸. Konyalı da "mehterbaşı ağa takımın şefidir ve dairenin içinde zurnacıların önünde durur ve zurna çalar." diye aktarmaktadır. Mehterbaşı ağa sazandelerin hatalarını özel işaretler ile düzeltirirdi¹⁹. Zurnazenlerin melodi çalan sazlarından ötürü, makam ve usulü iyi bilmeleri, her dönem ön planda olmalarına neden olmuştur. Bu sebepten ötürü mehter marşlarının birçoğu zurnazen ve mehterbaşı olan müzisyenlerin eseri olmuştur.

Mehterbaşuların Enderun'da eğitim verdiklerini ve mehterhane dışında oluşturulan musiki topluluklarında da görev aldıklarını Uzunçarşılı'nın *Osmanlılarda Musiki Hayatı* isimli makalesinden öğrenmekteyiz. Kanuni Sultan Süleyman döneminde *Cemaat-i mutriban* denilen bir musiki heyetinde çalan mehterbaşı Ali Bin Elvani, mehterbaşuların sanat musikisi ile olan yakınlığının bir göstergesidir²⁰.

3.1.3. Başmehter Ağa

Tablzen bölüğünün başı olan ve yöneten kişi aynı zamanda mehter takımının ikinci en yüksek rütbeli subayıdır. Bu sazandeye ser tabl (davulcuların başı, tablbaşı) XIX. yüzyıldan itibaren başmehter ağa denildiğine dair tarihi belgeler mevcuttur²¹. Mehterbaşı ağaya müzik yönünden bağlı olan bu ağa, idari bakımdan ise emir-i aleme bağlıdır²². Mehter takımında saygın bir yere sahip olan bu ağa davulzen olmasından ötürü mehter müziğinin karakteristiğini oluşturan ritmik öğelerin, doğru çalınmasını denetler, debdebeden ve usulden ödün verilmemesini sağlardı.

3.2. Mehter Bölüklerindeki Diğer Görevliler

Buraya kadar zikredilen şahsiyetlerin dışında tabl-u alem mehterlerinin tüm bölüklerinde bir kıdemli subay veya başçavuş bulunmakta idi. Boruzen bölüğü denilen boru çalan topluluğun başında boruzenbaşı ağa, nakkarezen bölüğü denilen nakkare çalanlardan oluşan grubun şefi nakkarezenbaşı ağa,

¹⁶ Türkmen, age., s. 29.

¹⁷ Nejat Eralp, "Osmanlı'da Mehter", OA. Cilt X, Balkan Ciltevi, İstanbul 1999, s. 745.

¹⁸ Nuri Özcan, "Mehter", İA., Cilt: 28, Ankara 2003, s. 547.

¹⁹ İ. Hakkı Konyalı, *İstanbul Sarayları*, Bürhaneddin Matbaası, İstanbul 1943, s. 63.

²⁰ Topkapı Sarayı Arşivi, 7843 ve 9706 sene 1525 aktaran: İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlılarda Musiki Hayatı", *Bellekten*, TTK Basımevi, C: XLI, Sayı: 161, Ankara 1977, s. 84.

²¹ Mehmed Zeki, "Mehterhame-i Hakani", Osmanlıcadan Çeviren: Timur Vural. *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*, Cilt: 1, Sayı: 3, İstanbul 1916, s. 72-76.; Türkmen, age., s. 32.

²² Eralp, agm., s: 745.

zilzen bölüğünün (zinciryan) amiri subay rütbesinde zilzenbaşı ağa, şakirdan bölüğü ise çevgan adı verilen çingiraklı asaları taşıyan çavuşlardan oluşur ve bir içoğlan başçavuşunun yönetiminde olurdu. Mehterin hanende (şarkıcı) grubunu oluşturan bu genç talebelerin hepsi subay sınıfına dahil edilmiştir²³. Özcan'a göre çevganlar yalnızca icra esnasında mehtere dahil olmaktadır. Bunun dışında vezir içoğlanı başçavuşu ve çavuşlarının hizmetinde buldukları bilinmektedir. Şakirdan bölüğü daha çok acemi oğlanlar arasından seçilen ve Enderun'a devam eden yetenekli gençlerden oluşuyordu²⁴.

Mehter bölüklerinde ki ağaların birer de yardımcıları olduğunu h. 1153–1168 (m. 1622-1648) yıllarına ait belgelerden anlamaktayız. Bu belgeye göre bir de başyardımcı mevcuttur. Mevacib defterinde bunlar, “sani, ser-i sani” olarak yer almıştır. Başyardımcı ile yardımcı ağalar arasında ne gibi bir görev farkı olduğu bilinmemektedir. Lakin bölükbaşlarına mesleki ve idari konularda yardımcı oldukları değerlendirilmektedir. Tablo1’de görüldüğü üzere, saray çalıcı mehterinde bir başyardımcı, iki de yardımcı ağa mevcuttur.

*Tablo 1*²⁵

| Maaşlar | Görevi | Kişi Sayısı |
|-----------|----------------------------------|-------------|
| 30 | Ser-i mezbur (Mehterbaşı) | 1 |
| 22 | Ser zurna | 1 |
| 60 | Neferat-ı zurna | 20 |
| Yekûn:112 | | |
| 22 | Ser boru | 1 |
| 20 | Ser-i sani (baş yardımcı) | 1 |
| 18 | Neferat | 18 |
| Yekûn:172 | | |
| 22 | Ser nakkare | 1 |
| 20 | Sani (yardımcı) | 1 |
| 18 | Neferat | 18 |
| Yekûn:232 | | |
| 22 | Ser zilci | 1 |
| 22 | Ser tabl | 1 |
| 20 | Sani (yardımcı) | 1 |
| 126 | Neferat | 7 |
| 18 | Çavuşan | 1 |
| Yekûn:440 | | 73 |

Tabl-u alem mehterlerinde bölüklerin maaş ve yolluk gibi hesap ve yazışma işlerine bakan katiplerinde kadrolarında bulunduğu bilinmektedir. Hazineci ustanın maiyetinde olan kâtip kendi kurumundaki maaşları

²³ Türkmen, age., s. 29-48; Eralp, age., s. 745.

²⁴ Nuri Özcan, “*Mehter*”, İA., Cilt: 28, Ankara 2003, s. 547.

²⁵ Top. Sar. Ar. No. D. 6003, 6207, 10607 aktaran: Uluçay, agm., s. 20.

hesaplar, ona göre hazineden maaşlar ödenirdi. Tabl-u alem mehterinde nakkareciler bölümü içinde gösterilmiş olan mehterhane kâtibi 1525 yılında 22 akçe, 1565 yılında ise 20 akçe almaktaydı²⁶. Tablo 2’de nakkarezen bölümü içerisinde Ramazan isimli kâtip üçüncü satırda görülmektedir.

Tablo 2

BÖLÜĞÜ

| Görevi | Kişi Sayısı | Ulufe |
|----------------------|-------------|--|
| Nakkarezenan | 44 nefer | Maaşları 4,5 ile 12 arasında.(Vr.1-2.) |
| Ali Sermehteran | 1 | 30 |
| Ramazan katip | 1 | 22 |

BÖLÜĞÜ

| Görevi | Kişi Sayısı | Ulufe |
|------------------------|-------------|--|
| Surnazenan | 23 nefer | Maaşları 6-17 arasında değişiyor.(Vr.2-3.) |
| Mustafa ser-surnazenan | 1 | 25 |
| Mustafa Bostan | 1 | 20 |

BÖLÜĞÜ

| Görevi | Kişi Sayısı | Ulufe |
|------------------------|-------------|---|
| Tabbalin (Davulzenler) | 19 nefer | Maaşları 4-12 arasında değişiyor.(Vr.3-5) |

BÖLÜĞÜ

| Görevi | Kişi Sayısı | Ulufe |
|-----------|-------------|--|
| Alemdaran | 10 nefer | Maaşları 7-24 arasında değişiyor.(Vr.4.) |

BÖLÜĞÜ

| Görevi | Kişi Sayısı | Ulufe |
|----------------------|-------------|--|
| Zençiyen (zilzenler) | 20 nefer | Maaşları 8-17 arasında değişiyor.(Vr.4-5.) |

BÖLÜĞÜ

| Görevi | Kişi Sayısı | Ulufe |
|-----------|-------------|--|
| Nefiriyen | 19 nefer | Maaşları 3-14,5 arasında değişiyor.(Vr.5.) |

MEVACİBİ

| Görevi | Kişi Sayısı | Ulufe |
|----------|-------------|---|
| Şakirdan | 52 nefer | Maaşları 1-9 arasında değişiyor.(Vr.5-7.) |

Toplam: 187 (Yüz seksen yedi) neferdir²⁷.

3.3. Tabl-u Alem Mehterlerinin Kadroları

Osmanlı devletindeki mehter teşkilatı I. Murad zamanında (1360–1389) yeniçeri birliklerinin kurulması ile gelişmiştir. Bu musiki takımı onun devrinde yeniçerilere yardımcı olan bir askerî kurum halini almıştır. Aynı

²⁶ Boztaş, age., s. 48.

²⁷ Top. Sar. Ar. No. 9623.

zamanda Osmanlı sultanlarının soyu ile özdeşleşmiştir²⁸. 1289-1433 yılları arasında, Osmanlı ordusunda özellik ile savaşlarda, çalıcı mehterlerin faaliyet gösterdiği bilinmekle beraber, kuruluş ve kadrolarına ait her hangi bilgi ve belge elimizde mevcut değildir.

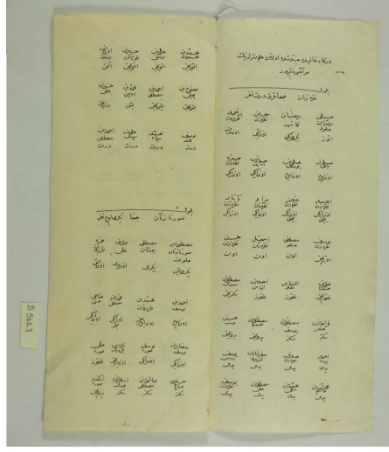
Mehterlerin rütbe ve makam derecelerine göre adları ve kadroları değişmiştir. Padişahlarınkine “Mehter-i Hakan-i”, denilir ve 12 katlı olurdu. Sadrazam mehterine “Mehter-i Asafı”, denilir ve 10 katlı olurdu. Vezirlerin ki ise 9 kat olurken, beylerbeyinin ki ise 8 katlı olurdu. Aynı zamanda IV. Murad’ın (1623–1640) emrinden anlaşıldığı üzere esnaf ve halk teşekküllerinin ise 8 kat mehterleri olabilirdi²⁹. Yedi ayrı bölükten oluşan tabl-u alem mehterleri her dönemde farklı mevcutlar ile karşımıza çıkmaktadır. Bu bölüklerin kadroları padişahların ilgilerine, savaş-barış dönemlerine göre değişimler göstermişlerdir. Bu mehterlerin personel sayılarına dair bilgileri Osmanlı saray arşivlerinden, yabancı seyyahların beyanlarından ve döneme ait diğer tarih kitaplarından elde edilebilmektedir.

Mehterin kadrosuna dair ilk bilgiler 1433 yılında Edirne’ye gelen Burgonya Düku Philippe’ ye aittir. Gördüğü çalgı takımını şöyle tarif etmiştir: “*On iki-on dört kişiden kurulu; bir boru, bir davul, en az sekiz çift nakkare ve iki saz şairi.*” XV. yüzyılın ilk yarısına ait Brocquiere’nin seyahatnamesinde II. Murad’ın Yunanistan beylerbeyinin kızına düğün hediyesi götürülen alaydaki çalgı takımından şöyle bahsedilmiştir: “*...Önlerinde on iki yahut on dört adam vardı, bunların ikisi halk ozanı, biri boru, biri kös, geri kalanı da en az sekiz çift nakkare çalan çalgıcılardı. Hepsi de ata binmiş, hayhuy içinde gidiyordu, onların arkasında da hediye taşıyanlar...* Görüldüğü üzere mehter yaya bir birlik olmanın yanı sıra, Osmanlı döneminde bindirilmiş (ata binmiş) olarak da sık sık karşımıza çıkmaktadır³⁰.

²⁸ Eugenia Popescu-Judet, *Türk Musikisi Kültürünün Anlamları*, Çeviren: Bülent Aksoy, Pan Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 60.

²⁹ Sedat Çetintaş, "Üçlü Bütüne Hasret", *Musiki Mecmuası*, Sayı: 42, İstanbul 1951, s. 21

³⁰ Timur Vural, "Osmanlı Dönemi Mehter Geleneği", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 18, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2011, s. 5.



Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi D. 9623

Yine XV. yüzyıla ait kayıtlar Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi sırasındaki mehter takımlarını şöyle aktarmaktadır: “Yüzlerce davul ve zurnanın seslerinden gök inliyordu. Osmanlı ordusuyla beraber, mehter de savaş meydanında idi. Fatih, İstanbul surlarının önüne geldiği zaman, 300 kişilik mehter takımında 100 zurna, 70 davul durmadan cenk havası çalıyor, “kalp ve ruhları” çüş u huşura getiriyordu. Okmeydanı'ndaki ikinci bir mehter de Haliç surlarına hücum eden kıtaların harp şevkini arttırıyordu³¹. Fatih'in 1453 yılında kullanmış olduğu bu devasal mehter takımı onun bu fetih için ne denli büyük ve kapsamlı hazırlıklar yaptığının göstergesi niteliğindedir. Mehter takımlarının savaş dönemlerinde kadrolarını iki katına çıkarttıkları ve esnaf mehterlerinin de mehterbaşının planlaması ile savaşlara katıldığı bilinmektedir. Dolayısı ile bu kadronun savaş tertibi için hazırlanmış olduğu unutulmamalıdır.

Fatih kanunu ile mehterler yatsı ve seher vakitlerinde nevbet (konser) vurmuşlardır. Evliya Çelebi'de Yedikule mehterinde nevbet vuran kişi sayısının 40 kişiden ibaret olduğunu bildirmektedir³². Bu gibi nevbet takımlarının maaşları saray tarafından verilmekte idi. Mehterhane-i Nevbet-i İstanbul ve Mehterhane-i Nevbet-i Galata isimli askerî müzik topluluklarının maaşlarının saray tarafından verildiğine dair belgeler Tablo 3'te yer almaktadır. Bu üç ve dört neferden oluşan çalıcı mehter toplulukları nevbet denilen dinletilerini namaz vakitlerinde, nevbethane kulelerinden icra ederler idi. Yine Evliya Çelebi Fatih devrinde hudut kenti olan İstanbul'un dört yerinde görev alan dış mehterlerin sayısının 1000 kişi olduğunu ve bunların

³¹ Necmeddin Şahiner, *Mehter*, Elips Kitap, İstanbul 2007, s. 19.

³² Muzaffer Erendil, *Dünden Bugüne Mehter*, Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara 1992, s. 12.

maaşlarının olmadığı için düğünlerde fasıl yaparak para kazandıklarını aktarmıştır³³.

Tablo 3

MEVACİBİ (Maaşlar, Aylıklar)

Mehterhane-i Nevbet-i İstanbul

| Adı | Mesleği | <i>fî yevmi</i> (Günlük Yevmiye) |
|------------------------|--------------------------|----------------------------------|
| <i>Türk</i> | <i>Surnayi (zurnacı)</i> | <i>Beş</i> |
| <i>Şirmerd (yiğit)</i> | <i>Nakkarezen</i> | <i>Dört</i> |
| <i>Ali</i> | <i>Nefiri (Borucu)</i> | <i>Dört misluhu</i> |
| <i>Hasan</i> | <i>Tabbal (davulcu)</i> | <i>Üç</i> |

YEKUN: Dört Nefer³⁴.

MEVACİB

Mehterhane-i Nevbet-i Galata

| Adı | Mesleği | <i>fî yevmi</i> (Günlük Yevmiye) |
|----------------|-------------------|----------------------------------|
| <i>Mustafa</i> | <i>Surnayi</i> | <i>Dört</i> |
| <i>Mustafa</i> | <i>Nakkarezen</i> | <i>Dört misluhu</i> |
| <i>Karağöz</i> | <i>Tabbal</i> | <i>Üç</i> |

YEKUN: Üç Nefer³⁵.

Saraya ait çalıcı mehterin 1525 yılındaki kadrosu, 44 nakkarezen, 19 davulzen, 23 zurnazen, 19 boruzen, 20 zilci ve 52 şakirdan olmak üzere 177 kişiden ibarettir³⁶. 1541 yılına gelindiğinde ise 237 kişiden oluşan bir kuruluşu vardı³⁷. 1566 yılında 43 nakkarezen, 30 davulzen, 44 zurnazen, 27 boruzen, 15 zilci ve 35 şakirdan olmak üzere 194 kişiden ibaret idi. Aynı sene çeşitli nedenler ile mehterin toplam sayısı 173 ve sonrasında 163 inmiştir³⁸. Kanuni Sultan Süleyman zamanında 107 Tabl-u Alem mehterhanesi olduğunu yine Konyalı aktarmaktadır³⁹.

1572 yılına ait 12. mühime defterinin 600. sayfasında o günkü Tabl-u Alem Mehterlerinin sayısının 177 olduğu yazılıdır, ve emir-i alem Celal ağanın isteği ile sayılarının arttırılması istenmektedir, bu isteğe cevaben Sultan Süleyman ve babası Sultan Selim zamanında bile mehterin sayısının 200 olduğu belirtilmiş ve yeni düzenleme ile 177 olan nefer sayısının 200'e çıkartılabileceği buyrulmuştur⁴⁰. Bu teşkilatın mevcudunun XVII. yüzyılın başlarında ise 228'e çıktığı bilinmektedir⁴¹.

³³ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, C. II, Kardeş Matbaası, İstanbul 1969, s. 296.

³⁴ Top. Sar. Ar. No. D. 9625. Vr. 28.

³⁵ Top. Sar. Ar. No. aynı sayfa.

³⁶ Tsm. (Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi) D. 9623.

³⁷ Top. Sar. Ar. No. D. 9619 aktaran: Uluçay, agm., s. 20.

³⁸ Mad (Maliyeden Müdevver Defteri) 16383.

³⁹ Konyalı, age., s. 55.

⁴⁰ Aktaran: Uzunçarşılı, 1988, s. 449.

⁴¹ Uzunçarşılı, age., s. 450.

1594 yılında ise saray çalıcı mehterinin kadrosu şu şekildedir: 5 nakkarezen, 11 davulzen, 10 zurnazen, 10 boruzen, 6 zilci ve 11 şakirdan olmak üzere toplam 53 neferdir⁴². 1595 yılındaki sefer kadrosu ise şu şekildedir: 35 nakkarezen, 63 davulzen, 50 zurnazen, 35 boruzen, 43 zilci ve 24 şakirdan olmak üzere toplam 250 neferdir⁴³. Görüldüğü üzere seferlerin üst üste geldiği bu dönemde mehter kadrosu bir önceki seneye nazaran 5 kat artmıştır. Hatta aynı sene içerisinde sayının 321 ile 325 nefere kadar sayının artırıldığı bilinmektedir. Bu sayılara alemdar bölükler dahil edilmemiştir. 1598 senesinde ise 28 nakkarezen, 50 davulzen, 42 zurnazen, 25 boruzen, 31 zilci ve 90 şakirdan olmak üzere toplam 266 kişilik bir kadroya ulaşılmıştır⁴⁴. Görüldüğü üzere mehterhane bu dönemde personel sayısı olarak çok artmış bulunmaktadır.

Daramon seyahatnamesindeki kayda göre XVI. yüzyılın ortalarında padişaha ait mehter takımı ile mehterbaşıya tabi mehter icracılarının sayısı 1200 kişi olup bunların bir kısmının atlı, bir kısmının ise yaya oldukları anlaşılmaktadır⁴⁵. III. Murad (1574-1595) zamanında yevmiyeleri 2074 akçe olan 228 alem mehterinin bulunduğunu bilmekteyiz⁴⁶. XVI. yüzyılın sonlarında yazılan Halkondil Zeylin’de mehterhane aletleri ile ahenklerinden bahsedilmiştir. Yazar emir-i aleme bağlı bir mehterbaşının idaresinde 200’ü aşan mehter takımının bulunduğunu söylemektedir⁴⁷.

XVII. yüzyılın son yarısında yaşamış olan Evliya Çelebi, padişaha ait on iki katlı mehterhanenin varlığını bildirmiştir⁴⁸. Çelebi, XVII. yüzyılda çalıcı mehteranın bir karhane denilen binadan ve 300 icracıdan oluştuğunu aktarmıştır. Bu mehteranın binası Demirkapı semtindedir ve adı ise Karhane-i Azim’dir. Bir kule-i azimi vardır ve mehteran buradan nevbet denilen konserlerini vermektedir⁴⁹. 1602 yılına ait kayıta göre saray mehterhanesinin kadrosu şu şekildedir: 25 nakkarezen, 42 davulzen, 37 zurnazen, 22 boruzen, 22 zilci ve 82 şakirdan olmak üzere toplam 230 nefers⁵⁰. H. 1018 (M. 1609)’de Ayni Efendi’nin eserinde padişah savaşa çıktığı zaman “Cemaat-i Mehteran-i Alem’in mevcudu 228 kişi olduğu zikir edilmektedir⁵¹.

Ünlü ressam Agostino Tassi (1580-1644) yeniçeri müzisyenlerini çizdiği tablosu ile XVII. yüzyıla ait küçük bir mehter takımının bilgilerini de aktarmıştır. Buna göre bir davul, bir ayakta bele bağlanmış şekilde çalınan

⁴² Mad 5524 sefer sırasında.

⁴³ Mad 7357, Masar.

⁴⁴ Mad 7362, Masar.

⁴⁵ D’Aramon, *Le voyage de Monsieur D’Aramon*, Schefer, Paris 1887’den aktaran: Uzunçarşılı, age., s. 452.

⁴⁶ Konyalı, age., s. 55.

⁴⁷ Uzunçarşılı, age., s. 278.

⁴⁸ Uzunçarşılı, age., s. 274.

⁴⁹ Evliya Çelebi, age., C. 1, s. 621.

⁵⁰ Mad 7373, Masar.

⁵¹ Konyalı, age., s. 55.

nakkare, zil, kaba zurna ve üçgen zil çalan beş kişiden oluşan bu takım muhtemelen esnaf mehterlerine bir örnek olacak niteliktedir⁵². IV. Murad (1623–1640) dönemindeki kutlamalardaki alaylarda asil esnafın arkalarından sekiz katlı esnaf mehterleri geçmekteydi⁵³. Esnaf mehterleri gelirlerini yaptıkları düğünlerden ve savaşlarda görev alarak kazandıklarından çok farklı sayılarda mevcutlarına rastlanmaktadır.

1639 yılında kaleme alınan Kara Mustafa Paşa layihasında saraya ait çalıcı mehterden şöyle bahsedilir: "...Benim padişahımın alem mehterleri başka cemaattir. Onlar zurnazenlerdir, davulculardır, boruzenlerdir, körsenlerdir ve boruzenlerdir. 200 neferden ibarettirler..."⁵⁴.

1622-1648 (h. 1031-1058) yılları mevacic ve hil'at defterlerinden çıkarılan aşağıdaki istatistik saray mehter sazandelerinin odalara dağılımını ve miktarını göstermektedir. Mehter sazandeleri sarayda büyük oda, küçük oda, seferli koğuşu ile hazine odasına ikamet etmişlerdir. Yalnız has odada yer almamışlardır. Bu odalardaki sazandelerin miktarı seneden seneye değişmiştir.

Tablo 4: Saraydaki Odalarına Göre Mehter Sazandelerinin Dağılımını Gösterir İstatistik (1622-1648)⁵⁵

| Seneler Hicri | Oda İsimleri | Boruzen | Davulzen | Zurnazen | Zilzen | Nakkarezen | Körsen | Sazande başı | Neyzen | Köçek | Toplam |
|------------------|---|---------|----------|----------|---|------------|--------|-----------------|--------|-------|--------|
| 1031 | Bütün odalarda | | | | | | | 1 | | | 6 8 |
| | Kiler odası | 1 | 11 | | 1 zilci hayali 1 baş zilci 1 tanburi zil | 1 | | | | 1 | 2 0 |
| 1042 | Hazine sazandeleri | 1 | 3 | | | 1 bizehan | | | | | 9 |
| | Kiler odası | | 3 | | 1 | 1 | | | | 1 | 7 |
| | Büyük oda | 2 | 7 | 7 | 1 | 1 | | | | | 1 8 |
| | Küçük oda | | 4 | 2 | 1 | 2 | | | | | 9 |
| 1049 | Bağdat seferinden geldikten sonraki saray sazandeleri | 1 | 8 | 1 | 1 | 1 | | | 1 | | 2 3 |

⁵² H. G. Farmer ve James Blades, "Janissary Music", *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, C. 19., England 1992, s. 497.

⁵³ Konyalı, age., s. 54.

⁵⁴ Gazimihal, age., s. 14.

⁵⁵ Uluçay, agm., s. 21.

| | | | | | | | | | | |
|------|---|---|----|---|---|---|---|---|--|--------|
| | <i>Yazılan sazandeler</i> | 5 | 9 | 3 | 4 | 5 | | 1 | | 3 4 |
| | <i>Kiler odası</i> | | 6 | | 4 | | | 1 | | 2 0 |
| | <i>Seferli odası</i> | | 5 | 2 | | 2 | | 1 | | 1 1 |
| | <i>Büyük oda</i> | 7 | 7 | 2 | 2 | | 2 | | | 2 0 |
| | <i>Küçük oda</i> | | 4 | | | 1 | | | | 5 |
| | <i>Büyük oda</i> | 4 | 15 | 3 | 5 | 1 | 4 | | | 3 2 |
| 1051 | <i>Küçük oda</i> | 2 | 6 | | 1 | | | | | 9 |
| 1055 | <i>Seferli odası</i> | 5 | 11 | 3 | 2 | 3 | | | | 2 4 |
| | <i>Büyük oda</i> | 2 | 14 | 6 | 1 | 1 | 2 | | | 2 6 |
| | <i>Kiler odası</i> | | 6 | | 2 | 2 | | | | 1 0 |
| 1058 | <i>Çıkma oldukda</i> | 1 | 10 | 2 | 4 | 2 | 1 | 1 | | 2 1 |
| | <i>Büyük odası</i> | 3 | 10 | 2 | 1 | | 1 | | | 1 7 |
| | <i>Küçük oda</i> | 2 | 5 | 3 | | 2 | | | | 1 2 |
| | <i>Büyük çıkmaktan sonraki sazandeler</i> | 1 | 6 | 1 | 2 | 2 | | 1 | | 1 3 |
| | <i>Büyük oda</i> | 1 | 7 | 2 | 1 | | | | | 1 1 |
| | <i>Küçük oda</i> | 2 | 2 | 2 | | 1 | | | | 7 |

Tabloda görüldüğü üzere mehterler, saraydaki odalara her dönem farklı yoğunluklar ile dağılmışlardır. Burada dikkat çekici bir husus ise köçeklerin de bu saray kayıtlarında mehterler ile zikir edilmiş olmalarıdır. Birkaç minyatürde de çalıcı mehter kuruluşundaki toplulukların, köçek ve çengilere eşlik ettiği bilinmektedir. Ayrıca ses seviyesi düşük olan neyzenlerin de bu teşkilat içerisinde yer almaları, çalıcı mehterlerin kapalı ortamlarda fasıllar icra ettiklerini ve bu tür fasıllarda ney çalgısını da kadrolarına dahil ettiklerini düşündürmektedir.

1640'da saray çalıcı mehterinin 200 kişiden oluştuğu bilinmektedir⁵⁶. IV. Mehmed (1648-1687) zamanına gelindiğinde ise mehteran-ı alem-i hassa 102 neferden oluşmaktadır⁵⁷. Reinhard'a göre XVII. yüzyılda Osmanlı mehterinin kadrosu altı farklı enstrümanın her birinden dokuz adet ve bir çift kösten teşkil edilmiştir⁵⁸. 1660 tarihli bir bütçe defterinde 102 kişilik mevcutlu "mehterhane-i alem-i hassa" ya ait kayıtlar mevcuttur⁵⁹.

⁵⁶ Uluçay, agm., s. 20.

⁵⁷ Eyubi Efendi Kanunnamesi'nden aktaran: Gazimihal, age., 1955, s. 15.

⁵⁸ Reinhard, age., s. 273

⁵⁹ Sedat Çetintaş, "Üçlü Bütüne Hasret", *Musiki Mecmuası*, Sayı: 42, İstanbul 1951, s. 20.

1672-73 yılları arasında İstanbul'da görev alan A. Galland, Edirne'de seyrettiği muhteşem alaydaki müzik topluluklarını şöyle anlatıyor: “*Nihayet bütün bu takımlar beş veya altı boru, üç kös, sekiz davul, nakkare ve zillerden mürekkep bir konser ile nihayet buluyordu*”⁶⁰. Seyyahın Edirne'de seyrettiği bu çalıcı mehter büyük ihtimal ile saray mehteri değildir. Beylerbeyine veyahut yüksek rütbeli bir zatın olmalıdır.

“1683 yılının 12 Eylül günü Viyana varoşlarındaki Kahlenberg eteğinde kös vuran mehteran, Türklerin savaş meydanlarına getirdikleri en büyük mehter takımıdır. 3250 müzisyenden oluşan mehter yeri göğü inletirken davul, zurna, zil ve daha çok farklı çalgıların aynı anda çıkardığı ses, Avrupa insanı tarafından ilk defa duyuluyordu. Avrupalı devlet adamı ve asker liderlerin savaş meydanlarından yabancı olmadıkları mehteran bu defa Viyana'da, hem de kalenin önünde kös vurmakta idi. Avusturya ile hanedan bağlılığı olan ve Kaiser Lepold'un imdadına ilk yetişen Bavyera askerleri, dolayısı ile kuşatmanın başından bu yana Türk ordusuna karşı savaştıklarından, neredeyse mehterin hangi saatte hangi makamda hangi marşları çalacağını ezberleyecek kadar etkisi altında kalmışlardı”⁶¹.

Çetintaş'ın ilgili makalesinden 1737 senesinde Avusturya elçisini Belgrad'dan Edirne'ye kadar uğurlamak için 8 katlı mehterin eşlik ettiği ve İstanbul'a geldiğinde verilen ziyafette ise mehter-i asafinin (10 katlı vezir mehteri) nefis havalar çaldığını öğrenmekteyiz⁶².

1740–1755 arasında ise *mehteran-i tabl-u aleme ait mevacib defterinden* bu takımın 73 kişiden mevcut olduğu tespit edilmektedir⁶³. 1755 ve 1776 tarihlerine ait maaş defterlerinde on altı zurnacı, sekiz nakkareci, yedi zilci, on iki borucu, dört ve beş köscü olduğu bilinmektedir⁶⁴. Bu kayıta uygun olarak Hammer, D'Ohsson'da padişaha mahsus mehter takımının on altı zurna, on altı davul, on bir boru, sekiz nakkare, yedi zil, ve dört kösten ibaret olduğunu ve bu takımın padişahın sefere çıkacağı zaman iki misline çıkarıldığını belirtmiştir⁶⁵.

XVII. yüzyılda Osmanlı mehterhanesi tam manasıyla teşkilatlanmıştı. Bu mehterhaneler, iki adet büyük (kaba) zurna, üç adet küçük (cura) zurna,

⁶⁰ Gazimihal, age., s:18.

⁶¹ Latif Çelik, *Türkische Spuren in Deutschland - Almanya'da Türk izleri 2*, Auflage, Logophon Verlag GmbH, Mainz, 2009, s. 256.

⁶² Çetintaş, agm., s. 21.

⁶³ Top. Sar. Ar. No. D. 6003, 6207, 10607, aktaran: Uluçay, agm. s. 21.

⁶⁴ Uzunçarşılı, age., s. 277.

⁶⁵ Uzunçarşılı, age., s. 277.

bir ney, bir büyük davul, üç normal davul, bir büyük kös, iki nakkare, bir büyük ve iki küçük zil ile iki çevgenden oluşurdu⁶⁶.

Marsigli'de Osmanlı vezirlerinin mehterhanelerinin ikişer nakkare, ikişer zil, yedi boru ve beş zurnadan oluştuğunu yazmıştır. XVIII. yüzyılın ortalarında vezirlerin mehter takımları dokuz katlı olarak şekillenmiştir⁶⁷. Lakin bazı kaynaklarda 10 katlı vezir mehterhanesinden söz etmektedir. Bu durum çalıcı mehterlerin kadrolarının her dönem padişahın isteklerine göre şekillendiğinin göstergesidir.

Arifi Paşa'nın 1861 tarihli *Mecmua-i Tasvir-i Osmaniye* adlı kitabında çalıcı mehterler hakkında şu bilgiler verilmektedir. "Sadrazamla, vezirlerin 6, devlet kethüdası ve yeniçeri ağasının ise 9 kat mehterleri vardır. Yine yazar çizdiği bir 9 katlı mehter resmi ile tarihe ışık tutmaya çalışmıştır." Lakin bu kitabın yazıldığı dönemde mehterhane kapatılalı 35 yıl kadar bir süre geçmiştir. Yazar çocukluk anılarına ve yaşlıların tariflerine dayanarak çizdiği bu resim, mehterhaneye ait nadir görsel objelerdendir. Mahmut Şevket Paşa, Arifi paşa'dan farklı olarak 7 katlı mehter takımlarının da var olduğunu dile getirmiştir⁶⁸.

1794 tarihli Levend Çiftliği Nizamnamesinde, III. Selim tarafından kurulan "*Nizam-ı Cedid*" ile 7 kişilik bir mehter takımı oluşturulduğu bilinmektedir⁶⁹. 1818 yılına ait vesikalardan Enderun-ı Hümayun çavuşları arasında mehter çavuşlarının kayıtları da zikir edilmektedir: Bunlar seferli koğuşundan Zurnazen Mehmet Ali Ağa ve yine seferli koğuşundan Zurnazen Hafız Ahmet Ağa'lardır. Görüldüğü üzere Enderun'da görev alan iki mehter çavuşu da zurnazendir ve Enderun'da verilen sanat musikisi ve mehter musiki eğitimine destek verdikleri değerlendirilmektedir. Bu mehterlerin yanı sıra aynı vesikada seferli koğuşunda kalan diğer mehterlerinde kayıtları şöyledir: Zurnazen Emin Ağa, Nakkarezzen Mehmed Ağa, Zurnazen İsmail Ağa, Zurnazen Mehmed Ağa, Zurnazen Seyid İbrahim Ağalardır⁷⁰.

1819 tarihinde *Carl Won Prtzelwitz*, padişahın müzik topluluğunda altı zurnacı, iki borazan, sekiz nakkarezzen, iki davulcu ve birkaç felekçi ve zilzen bulunduğunu, "mehterbaşı" idaresinde çaldıklarını anlatmıştır. Ayrıca bir zurnacı, bir davulcu ve bir nakkarezzen mürekkep küçük bir takımdan da bahsetmiştir⁷¹. Mehter müzisyenlerinin sarayda farklı müzikal ekipler ile çalışmalar yaptığını dair diğer bir kaynak ise 1825 yılına aittir: II. Mahmud

⁶⁶ Henry George Farmer, "Tablhane", *İA*, C. XI, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1979, s. 609.

⁶⁷ Uzunçarşılı, age., s. 277.

⁶⁸ Konyalı, age., s. 64.

⁶⁹ Gazimihal, age., s. 23.

⁷⁰ Topkapı Sarayı Arşivi, 2231 Numaralı defter, aktaran: İ. Hakkı Uzunçarşılı, 1977, s. 108.

⁷¹ Gazimihal, age., s. 20.

zamanında sarayda pek revaçta olan orta oyunu heyetinde zurnazen Ahmed Ağa'nın ismide zikir edilmektedir⁷².

Yeniçeri ocağının 1826 senesinde II. Mahmud tarafından kaldırılması, mehter teşkilatının da sonunu hazırlamıştır. II. Mahmud kurduğu "Mansure" ordusunda 12 kişilik mehterhane tertip edilmiştir. Bu takımın kadrosu şu şekildedir: iki zurnazen, iki davulzen, iki nakkarezen, iki zilzen, iki boruzen ve iki trampetçi⁷³. Görüldüğü üzere batı müziği enstrümanı olan trampetin girdiği bu müzik takımını mehterhane olarak değerlendirmek pek de doğru olmayacaktır. Kurulan yeni ordunun batılı tarzında yürüyüşlerine uyum sağlanabilmesi için böyle bir uygulama yapıldığı değerlendirilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Kökeni eski Türklere dayanan bu askerî müzik geleneği, Osmanlı İmparatorluğu içinde genişleyerek, mehter adının almış, başlı başına bir kurum olarak yüzyıllarca varlığını sürdürmüştür. Osmanlı sultanlarının hâkimiyet simgesi olan bu müzik topluluğu her dönem saray odalarında farklı sayılarla da olsa yer almıştır. Kayıtlardan anlaşıldığı üzere çalıcı mehterlerin kadroları özellikle savaş dönemleri, barış dönemlerinin beş katına kadar çıkmıştır. Savaş dönemlerinde, esnaf mehterleri de bu teşkilata katılmış ve saraydan maaşlarını almışlardır. Bir başka dikkat çekici husus ise mehterlerin, üç kişilik Mehterhane-i Nevbet-i Galata kadrosundan, 3250 kişilik Viyana kapılarındaki bir ordu büyüklüğündeki kadroya kadar çok farklı personel sayıları ile var olmalarıdır. 1826 yılında kadar gelişimini ve geleneğini sürdüren Mehterhane-i Hakan-i yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla tarih sayfalarına mahkûm kalmıştır. Her Türkün damarlarında akan kanı gibi, kulaklarının aranan sedası olan mehter müziği geleneği, Türk'ün kendine özgü sazı ve musikisi olarak var olmuştur ve yapılacak araştırmalar ve teşkilatlar ile yaşatılmalıdır.

⁷² Letaif-i Enderun, s. 351-353'ten aktaran: Uzunçarşılı, 1977, s. 114.

⁷³ Gazimihal, age., s. 23.